อสังขตะ

นะ อุปปาโท ปัญญายติ
(ไม่ปรากฏมีการเกิด)

นะวะโย ปัญญายติ
(ไม่ปรากฏมีการเสื่อม)

นะ ฐิตัสสะ อัญญะถัตตัง ปัญญายติ
(เมื่อตั้งอยู่ ก็ไม่มีภาวะอย่างอื่นปรากฏ)

อสังขตะ / อนตะ / อนาสวะ / สัจจะ / ปาระ / นิปุณะ / สุทุททสะ / อชัชชระ / ธุวะ / อปโลกินะ / อนิทัสสนะ / นิปปปัญจะ / สันตะ / อมตะ/ ปณีตะ / สิวะ / เขมะ/ ตัณหักขยะ/อัจฉริยะ/อัพภุตะ/ อนีติกะ / อนีติกธัมมะ / อัพยาปัชฌะ / วิราคะ / สุทธิ/ มุตติ / อนาลยะ / ทีปะ / เลณะ/ ตาณะ / สรณะ / ปรายนะ

นิ พ พ า น

ภิกษุ! สำหรับปัญหาของเธอนั้น เธอไม่ควรตั้งคำถามขึ้นว่า มหาภูตสี่ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม เหล่านี้ ย่อมดับสนิท ไม่มีเหลือ ในที่ไหน ดังนี้เลย อันที่จริง เธอควรจะตั้งคำถามขึ้นอย่างนี้ว่า ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่หยั่งลงได้ในที่ไหน ความยาว ความสั้น ความเล็ก ความใหญ่ ความงาม ความไม่งาม ไม่หยั่งลงได้ในที่ไหน นามรูปดับสนิทไม่มีเหลือในที่ไหน ดังนี้ต่างหาก ภิกษุ! ในปัญหานั้น คำตอบมีดังนี้ สิ่งๆ หนึ่งซึ่งบุคคลพึงรู้แจ้ง เป็นสิ่งที่ไม่มีปรากฏการณ์ ไม่มีที่สุด มีทางปฏิบัติเข้ามาถึงได้โดยรอบนั้นมีอยู่ ในสิ่งนั้นแหละ ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่หยั่งลงได้ ในสิ่งนั้นแหละ ความยาว ความสั้น ความเล็ก ความใหญ่ ความงาม ความไม่งามไม่หยั่งลงได้ ในสิ่งนั้นแหละ นามรูปดับสนิทไม่มีเหลือ นามรูปดับสนิทในสิ่งนี้ เพราะการดับสนิทของวิญญาณ ดังนี้แล. *บาลี สี. ที. ๙/๒๗๗/๒๘๔.*

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งๆ นั้นมีอยู่ เป็นสิ่งซึ่งในนั้นไม่มีดิน ไม่มีน้ำ ไม่มีไฟ ไม่มีลม ไม่ใช่อากาสานัญจายตนะ ไม่ใช่วิญญาณัญจายตนะ ไม่ใช่อากิญจัญญายตนะ ไม่ใช่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ไม่ใช่โลกนี้ ไม่ใช่โลกอื่น ไม่ใช่ดวงจันทร์ หรือดวงอาทิตย์ ทั้งสองอย่าง ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีอันเกี่ยวกับสิ่งๆ นั้น เราไม่กล่าวว่ามีการมา ไม่กล่าวว่ามีการไป ไม่กล่าวว่ามีการหยุด ไม่กล่าวว่ามีการจุติ ไม่กล่าวว่ามีการเกิดขึ้น สิ่งนั้นมิได้ตั้งอยู่ สิ่งนั้นมิได้เป็นไป และสิ่งนั้นมิใช่อารมณ์ นั่นแหละคือที่สุดแห่งทุกข์ละ. *บาลี อุ. ขุ. ๒๕/๒๐๗/๑๕๘.*

๏ แน่ะเธอ! ที่สุดโลกแห่งใด อันสัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ เราไม่กล่าวว่าใครๆ อาจรู้ อาจเห็น อาจถึง ที่สุดแห่งโลกนั้น ด้วยการไป แน่ะเธอ! ในร่างกายที่ยาวประมาณวาหนึ่งนี้ ที่ยังประกอบด้วยสัญญาและใจนี่เอง เราได้บัญญัติโลก เหตุให้เกิดโลก ความดับสนิทไม่เหลือของโลก และทางดำเนินให้ถึงความดับสนิทไม่เหลือของโลกไว้ ดังนี้แล. *บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๖๒/๔๕.*

๏ ภิกษุทั้งหลาย! รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา พึงเห็นสิ่งนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามที่เป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา (เนตํ มม) นั่นไม่ใช่เรา (เนโสหมสฺมิ) นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา (น เมโส อตฺตา) ดังนี้. *บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๒๘/๔๒.*

๏ ภิกษุทั้งหลาย! รูปเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย! ถ้ารูปจักเป็นอัตตาแล้วไซร้ รูปนี้ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ อนึ่ง สัตว์จะพึงได้ในรูปตามปรารถนาว่า รูปของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย! แต่เพราะเหตุที่ รูปเป็นอนัตตา รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในรูปตามปรารถนาว่า รูปของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดังนี้. *(ในกรณีแห่ง เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ก็ตรัสด้วยข้อความที่มีหลักเกณฑ์ในการตรัสอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งรูปนี้ทุกประการ) บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๘๖-๘๔/๑๒๗-๑๒๙.*

๏ กัจจานะ! สัตว์โลกนี้ อาศัยแล้วซึ่งส่วนสุดทั้งสองโดยมาก คือส่วนสุดว่า อัตถิตา (ความมี) และส่วนสุดว่า นัตถิตา (ความไม่มี) กัจจานะ! ส่วนสุดว่า นัตถิตาย่อมไม่มีแก่บุคคล ผู้เห็นอยู่ด้วยปัญญาอันชอบตามที่เป็นจริง ซึ่งธรรมอันเป็นเหตุให้เกิดขึ้นแห่งโลก กัจจานะ! ส่วนสุดว่า อัตถิตาย่อมไม่มีแก่บุคคล ผู้เห็นอยู่ด้วยปัญญาอันชอบตามที่เป็นจริง ซึ่งธรรมคือความดับไม่เหลือแห่งโลก กัจจานะ! สัตว์โลกนี้โดยมากถูกผูกพันแล้วด้วยตัณหา ด้วยอุปาทาน ด้วยทิฏฐิ แต่อริยสาวกนี้ ไม่เข้าถึง ไม่ถือเอา ไม่ถึงทับซึ่งตัณหาและอุปาทาน อันเป็นเครื่องถึงทับแห่งใจ อันเป็นอนุสัยแห่งทิฏฐิว่า อัตตาของเรา ดังนี้ ย่อมไม่สงสัย ย่อมไม่ลังเลในข้อที่ว่า เมื่อจะเกิด ทุกข์เท่านั้นย่อมเกิดขึ้น เมื่อจะดับ ทุกข์เท่านั้นย่อมดับ ดังนี้ ญาณในข้อนี้ ย่อมมีแก่อริยสาวกนั้น โดยไม่ต้องเชื่อตามผู้อื่น กัจจานะ! สัมมาทิฏฐิ ย่อมมีได้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล. *บาลี นิทาน. สํ. ๑๖/๒๑/๔๓.*

๏ วัจฉะ! ปริพพาชกเดียรถีย์อื่นทั้งหลาย ย่อมตามเห็นซึ่งรูปโดยความเป็นตน หรือเห็นตนมีรูป หรือเห็นรูปในตน หรือเห็นตนในรูป *(ในกรณีแห่ง เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ก็ตรัสด้วยข้อความที่มีหลักเกณฑ์ในการตรัสอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งรูปนี้ทุกประการ)* วัจฉะ! เพราะเหตุนั้น ปริพพาชกเดียรถีย์อื่นเหล่านั้นเมื่อถูกถามแล้ว จึงพยากรณ์ว่าโลกเที่ยง หรือว่าโลกไม่เที่ยง หรือว่าตถาคตภายหลังแต่การตาย ย่อมมีอีกก็หามิได้ ไม่มีอีกก็หามิได้ ดังนี้ วัจฉะ! ส่วนตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ย่อมไม่ตามเห็นซึ่งรูปโดยความเป็นตน หรือไม่เห็นตนมีรูป หรือไม่เห็นรูปในตน หรือไม่เห็นตนในรูป *(ในกรณีแห่ง เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ก็ตรัสด้วยข้อความที่มีหลักเกณฑ์ในการตรัสอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งรูปนี้ทุกประการ)* วัจฉะ! เพราะเหตุนั้น ตถาคตเมื่อถูกถามแล้ว จึงไม่พยากรณ์ว่าโลกเที่ยง หรือว่าโลกไม่เที่ยง หรือว่าตถาคตภายหลังแต่การตาย ย่อมมีอีกก็หามิได้ ไม่มีอีกก็หามิได้ ดังนี้. *บาลี สฬา. สํ. ๑๘/๔๘๐/๗๙๕.*

๏ ภิกษุทั้งหลาย! ก็ปฏิปทาอันให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งสักกายะมีอยู่อย่างนี้ คือ บุคคลย่อมตามเห็นด้วยดีซึ่งจักษุว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา *(ในกรณีแห่ง โสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ และมนะ ก็ตรัสด้วยข้อความที่มีหลักเกณฑ์ในการตรัสอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งจักษุนี้ทุกประการ) บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๕๐๙/๘๑๐.*

๏ ภิกษุทั้งหลาย! คูถ แม้นิดเดียวก็เป็นของมีกลิ่นเหม็น ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งที่เรียกว่า ภพ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน แม้มีประมาณน้อยชั่วลัดนิ้วมือเดียว ก็ไม่มีคุณอะไรที่พอจะกล่าวได้. *บาลี เอก. อํ. ๒๐/๔๖/๒๐๓.*

๏ สัตว์โลกนี้ เกิดความเดือดร้อนแล้ว มีผัสสะบังหน้า ย่อมกล่าวซึ่งโรคนั้นโดยความเป็นตัวเป็นตน เขาสำคัญสิ่งใด โดยความเป็นประการใด แต่สิ่งนั้น ย่อมเป็นโดยประการอื่นจากที่เขาสำคัญนั้น สัตว์โลกติดข้องอยู่ในภพ ถูกภพบังหน้าแล้ว มีภพโดยความเป็นอย่างอื่น จึงได้เพลิดเพลินยิ่งนักในภพนั้น เขาเพลิดเพลินยิ่งนักในสิ่งใด สิ่งนั้นเป็นภัย เขากลัวต่อสิ่งใด สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ พรหมจรรย์นี้ อันบุคคลย่อมประพฤติก็เพื่อการละขาดซึ่งภพ. *บาลี อุ. ขุ. ๒๕/๑๒๑/๘๔.*

ตถาคตภาษิต...ภพภูมิ...ตถาคตภาษิต

๏ จุนทะ! ความสะอาดทางกายมี ๓ อย่าง ความสะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง ความสะอาดทางใจมี ๓ อย่าง จุนทะ! เหล่านี้แล เรียกว่า กุศลกรรมบถสิบ จุนทะ! อนึ่ง เพราะมีการประกอบด้วยกุศลกรรมบถทั้งสิบประการเหล่านี้เป็นเหตุ พวกเทพจึงปรากฏ พวกมนุษย์จึงปรากฏ หรือว่าสุคติใดๆ แม้อื่นอีกย่อมมี. *บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๙๘/๑๖๕.*

สังขตะ

อุปปาโท ปัญญายติ
(มีการเกิดปรากฏ)

วะโย ปัญญายติ
(มีการเสื่อมปรากฏ)

ฐิตัสสะ อัญญะถัตตัง ปัญญายติ
(เมื่อตั้งอยู่ ก็มีภาวะอย่างอื่นปรากฏ)

ขันธ์๕ / สังสารวัฏ

๏ จุนทะ! ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง ความไม่สะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง ความไม่สะอาดทางใจมี ๓ อย่าง จุนทะ! เหล่านี้แล เรียกว่า อกุศลกรรมบถสิบ จุนทะ! อนึ่ง เพราะมีการประกอบด้วยอกุศลกรรมบถทั้งสิบประการเหล่านี้เป็นเหตุ นรกย่อมปรากฏ กำเนิดเดรัจฉานย่อมปรากฏ เปรตวิสัยย่อมปรากฏ หรือว่าทุคติใดๆ แม้อื่นอีกย่อมมี. *บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๙๘/๑๖๕.*

ภพ ๓ / การเปรียบเทียบภพ

เทวดา

ภพ	บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๒๗๗/๓๑๘. บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๒๐๙/๕๓๗.	บาลี มู. ม. ๑๒/๕๓๒/๔๙๑. บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๓๑๔/๕๔๘.	บาลี มหา. ที. ๑๐/๕๗/๕๕. บาลี มู. ม. ๑๒/๒/๒. บาลี สตฺตก. อํ. ๒๓/๒๖๙/๑๓๖.	บาลี สี. ที. ๙/๒๕/๓๒. บาลี สตฺตก. อํ. ๒๓/๖๐/๔๙.	บาลี สี. ที. ๙/๒๖/๓๓.	บาลี สตฺตก. อํ. ๒๓/๑๑๘/๖๖.	เปรียบเทียบภพกับวิญญาณฐิติ (บาลี มหา. ที. ๑๐/๘๑/๖๕.)	เปรียบเทียบภพกับสัตตาวาส (บาลี สตฺตก. อํ. ๒๓/๔๑๓/๒๒๘.)	เปรียบเทียบภพกับการเจริญสมาธิ (บาลี ติก. อํ. ๒๐/๓๔๐/๕๕๖. บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๖๘/๑๒๓. บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๒๑๐/๑๗๒. บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๒๑๔/๑๖๖.)	เปรียบเทียบภพกับการเจริญพรหมวิหาร (บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๗๒/๑๒๕.)	เปรียบเทียบภพกับการเจริญฌานและเห็นเกิด-ดับ (บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๗๐/๑๒๔.)	เปรียบเทียบภพกับการเจริญพรหมวิหารและเห็นเกิด-ดับ (บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๗๔/๑๒๖.)	เปรียบเทียบภพกับการเจริญสมาธิทุกระดับและเห็นเกิด-ดับ (บาลี นวก. อํ. ๒๓/๔๓๔/๒๕๐.)	เปรียบเทียบภพกับอายุในภพนั้น (บาลี เอก. อํ. ๒๐/๒๖๒/๕๙๐. บาลี ติก. อํ. ๒๐/๓๔๐/๕๕๖. บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๖๘/๑๒๓. บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๗๒/๑๒๕.)
อรูปภพ							อายตนะ อสัญญีสัตตายตนะ 3.		สัญญาเวทยิตนิโรธ 1.					
	เนวสัญญานาสัญญายตนะ	เนวสัญญานาสัญญายตนะ	เนวสัญญานาสัญญายตนะ				เนวสัญญานาสัญญายตนะ	สัตตาวาสที่ ๙	เนวสัญญานาสัญญายตนะ 2.					
	อากิญจัญญายตนะ	อากิญจัญญายตนะ	อากิญจัญญายตนะ				วิญญาณฐิติที่ ๗	สัตตาวาสที่ ๘	อากิญจัญญายตนะ					๖๐,๐๐๐ กัป 5.
	วิญญาณัญจายตนะ	วิญญาณัญจายตนะ	วิญญาณัญจายตนะ				วิญญาณฐิติที่ ๖	สัตตาวาสที่ ๗	วิญญาณัญจายตนะ					๔๐,๐๐๐ กัป
	อากาสานัญจายตนะ	อากาสานัญจายตนะ	อากาสานัญจายตนะ				วิญญาณฐิติที่ ๕	สัตตาวาสที่ ๖	อากาสานัญจายตนะ					๒๐,๐๐๐ กัป
รูปภพ								สัตตาวาสที่ ๕ อสัญญีสัตว์ 3.						
	อกนิฏฐะ	อกนิฏฐะ	สุทธาวาส								ฌานที่ ๔ ฌานที่ ๓ ฌานที่ ๒ ฌานที่ ๑ เห็นเกิด-ดับ	อุเบกขา มุทิตา กรุณา เมตตา เห็นเกิด-ดับ	อากิญจัญญายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากาสานัญจายตนะ จตุตถฌาน ตติยฌาน ทุติยฌาน ปฐมฌาน เห็นเกิด-ดับ 4.	
	สุทัสสี	สุทัสสี												
	สุทัสสา	สุทัสสา												
	อตัปปา	อตัปปา												
	อวิหา	อวิหา												
			อภิฏ					สัตตาวาสที่ ๕ อสัญญีสัตว์ 3.						
	เวหัปผละ	เวหัปผละ	เวหัปผละ						ฌานที่ ๔	อุเบกขา				๕๐๐ กัป 5.
	สุภกิณหกะ	สุภกิณหกะ	สุภกิณหะ				วิญญาณฐิติที่ ๔	สัตตาวาสที่ ๔	ฌานที่ ๓	มุทิตา				๔ กัป
	อัปปมาณสุภา	อัปปมาณสุภา												
	ปริตตสุภา	ปริตตสุภา												
	สุภา													
	อาภัสสรา	อาภัสสรา	อาภัสสระ				วิญญาณฐิติที่ ๓	สัตตาวาสที่ ๓	ฌานที่ ๒	กรุณา				๒ กัป 5.
	อัปปมาณาภา	อัปปมาณาภา												
	ปริตตาภา	ปริตตาภา												
	อาภา	อาภา												
		พรหมกายิกา	พรหม	พรหมกายิกา			วิญญาณฐิติที่ ๒	สัตตาวาสที่ ๒	ฌานที่ ๑	เมตตา				๑ กัป 5.
	สตสหัสสพรหม													
	ทสสหัสสพรหม													
	ปัญจสหัสสพรหม													
	จตุสหัสสพรหม													
	ติสหัสสพรหม													
	ทวิสหัสสพรหม													
	สหัสสพรหม													
กามภพ			ปชาบดี											
	ปรนิมมิตวสวัตตี	ปรนิมมิตวสวัตตี	เทวดา	ปรนิมมิตวสวัตตี			วิญญาณฐิติที่ ๑ 7.	สัตตาวาสที่ ๑ 7.						๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์ ๙,๒๑๖,๐๐๐,๐๐๐ ปี 6.
	นิมมานรตี	นิมมานรตี		นิมมานรตี										๘,๐๐๐ ปีทิพย์ ๒,๓๐๔,๐๐๐,๐๐๐ ปี
	ดุสิต	ดุสิต		ดุสิต 8.										๔,๐๐๐ ปีทิพย์ ๕๗๖,๐๐๐,๐๐๐ ปี
	ยามา	ยามา		ยามา										๒,๐๐๐ ปีทิพย์ ๑๔๔,๐๐๐,๐๐๐ ปี
	ดาวดึงส์	ดาวดึงส์		ดาวดึงส์										๑,๐๐๐ ปีทิพย์ ๓๖,๐๐๐,๐๐๐ ปี
	จาตุมหาราชิกา	จาตุมหาราชิกา		จาตุมหาราชิกา										๕๐๐ ปีทิพย์ ๙,๐๐๐,๐๐๐ ปี
	เทวดาที่นับเนื่องในหมู่คนธรรพ์	เทวดาที่นับเนื่องในหมู่วลาหก	เทวดาเหล่ามนาปกายิกา	ขิฑฑาปโทสิกะ 10.	มโนปโทสิกะ 11.	ภุมมเทวดา 9.								

มนุษย์

บาลี ติก. อํ. ๒๐/๒๓๒/๕๒๐.	บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๓๓๑/๕๐๑.	บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๓๒๐, ๓๓๒/๔๘๒, ๕๐๒.	เปรียบเทียบภพกับวิญญาณฐิติ (บาลี มหา. ที. ๑๐/๘๑/๖๕.)	เปรียบเทียบภพกับสัตตาวาส (บาลี สตฺตก. อํ. ๒๓/๔๑๓/๒๒๘.)	เปรียบเทียบภพกับอายุในภพนั้น (บาลี ปา. ที. ๑๑/๗๓/๔๑. บาลี ปา. ที. ๑๑/๗๒/๔๖.)
ปุพพวิเทหะ			วิญญาณฐิติที่ ๑	สัตตาวาสที่ ๑	อายุมากจนนับจำนวนปีไม่ได้ ลงมาจนถึง ๑๐ ปี
อุตตรกุรุ					
อมรโคยานะ					
ชมพูทวีป	พระเจ้าจักรพรรดิ	ตระกูลสูง: กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล คหบดีมหาศาล			
		ตระกูลต่ำ: ตระกูลคนจัณฑาล ตระกูลพราน ตระกูลคนจักสาน ตระกูลช่างทำรถ ตระกูลคนเทขยะ			

เปรตวิสัย

บาลี มหาวิ. วิ. ๑/๒๑๐/๒๓๕. บาลี นิทาน. สํ. ๑๖/๒๓๔/๖๓๗.

อัฏฐิสังขลิกเปรต	(มีแต่ร่างกระดูกลอยไปในเวหาส์...)
มังสเปสิเปรต	(มีแต่ชิ้นเนื้อลอยไปในเวหาส์...)
มังสปิณฑเปรต	(มีแต่ก้อนเนื้อลอยไปในเวหาส์...)
นิจฉวิเปรต	(ชายไม่มีผิวหนังลอยไปในเวหาส์...)
อสิโลมเปรต	(ชายมีขนเป็นดาบลอยไปในเวหาส์...)
สัตติโลมเปรต	(ชายมีขนเป็นหอก ลอยไปในเวหาส์...)
อุสุโลมเปรต	(ชายมีขนเป็นลูกศรลอยไปในเวหาส์...)
สูจิโลมเปรต	(ชายมีขนเป็นเข็ม ลอยไปในเวหาส์ เข็มเหล่านั้นของมัน หลุดลอยขึ้นไปแล้วตกลงที่กายของมันเอง...)
สูจกโลมเปรต	(ชายมีขนเป็นเข็มลอยไปในเวหาส์ เข็มเหล่านั้นของมันทิ่มเข้าไปในศีรษะ แล้วออกทางปาก...)
กุมภัณฑเปรต	(ชายมีอัณฑะโตเท่าหม้อลอยไปในเวหาส์...)
คูถนิมุคคเปรต	(ชายผู้จมอยู่ในหลุมคูถท่วมศีรษะ...)
คูถขาทิเปรต	(ชายผู้จมอยู่ในหลุมคูถใช้มือทั้งสองกอบคูถกิน...)
นิจฉวิตถีเปรต	(หญิงไม่มีผิวหนัง ลอยไปในเวหาส์...)
มังคุลิตถีเปรต	(หญิงมีรูปร่างน่าเกลียดมีกลิ่นเหม็นลอยไปในเวหาส์...)
โอกิลินีเปรต	(หญิงมีร่างกายถูกไฟลวกมีหยาดเหงื่อไหลหยด มีถ่านเพลิงโปรยลง ลอยไปในเวหาส์...)
อสีสกพันธเปรต	(มีศีรษะขาดลอยไปในเวหาส์...)
ภิกษุเปรต	(ภิกษุเปรตลอยไปในเวหาส์ สังฆาฏิ บาตร ประคตเอว และร่างกายของมันถูกไฟติดลุกโชน...)
ภิกษุณีเปรต	(ภิกษุณีเปรตลอยไปในเวหาส์ สังฆาฏิ บาตร ประคตเอว และร่างกายของมันถูกไฟติดลุกโชน...)
สิกขมานาเปรต	(สิกขมานาเปรตลอยไปในเวหาส์ สังฆาฏิ บาตร ประคตเอว และร่างกายของมันถูกไฟติดลุกโชน...)
สามเณรเปรต	(สามเณรเปรตลอยไปในเวหาส์ สังฆาฏิ บาตร ประคตเอว และร่างกายของมันถูกไฟติดลุกโชน...)
สามเณรีเปรต	(สามเณรีเปรตลอยไปในเวหาส์ สังฆาฏิ บาตร ประคตเอว และร่างกายของมันถูกไฟติดลุกโชน...)

กำเนิดเดรัจฉาน

แบ่งตามลักษณะการเกิด (บาลี มู. ม. ๑๒/๑๕๗/๑๖๙.)	แบ่งตามสถานที่ เกิด แก่ ตาย (บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๓๑๘/๔๗๔.)	แบ่งตามประเภทอาหาร (บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๓๑๗/๔๗๖-๔๗๗.)	อื่นๆ (บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๓๐๕/๕๓๑.)	อื่นๆ (บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๒๗๘/๕๑๙.)
อัณฑชะ			ครุฑ 13.	นาค 12.
ชลาพุชะ				
สังเสทชะ				
โอปปาติกะ				
	เกิดในที่มืด	มีหญ้าเป็นภักษา		
	แก่ในที่มืด	มีคูถเป็นภักษา		
	ตายในที่มืด			
	เกิดในน้ำ			
	แก่ในน้ำ			
	ตายในน้ำ			
	เกิดในของโสโครก			

นรก

แบ่งตามภูมิทัศน์ (บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๓๔๑/๕๑๙.)	แบ่งตามลักษณะบรรยากาศ (บาลี จุลล. วิ. ๗/๒๐๕/๔๐๓.)	แบ่งตามลักษณะบรรยากาศ (บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๕๖๖/๑๗๓๙.)	แบ่งตามเหตุในการเข้าถึง (บาลี สฬา. สํ. ๑๘/๓๗๙/๕๘๔.)	แบ่งตามเหตุในการเข้าถึง (บาลี สฬา. สํ. ๑๘/๓๒๐/๕๑๑.)	แบ่งตามเหตุในการเข้าถึง (บาลี ทสก. สํ. ๑๕/๑๓๓/๓๙๐.)	แบ่งตามอายุ (บาลี ทสก. สํ. ๑๕/๒๒๒/๒๐๔.)	อื่นๆ (บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๕๖๒/๑๗๓๑.)	เปรียบเทียบภพกับอายุในภพนั้น (บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๒๒/๒๐๔.)
มหานรก นรกคูถ นรกเถ้ารึง ป่างิ้ว ป่าต้นไม้มีใบเป็นดาบ แม่น้ำใหญ่มีน้ำเป็นด่าง	อเวจีนรก	โลกันตริกนรก	ปหาสะ	สรชิต	มหาโรรุวะ	อัพพุทะ นิรัพพุทะ อพัพพะ อฏฏะ อหหะ กุมุทะ โสคันธิกะ อุปปลกะ ปุณฑรีกะ ปทุมะ	มหาปริฬาหะ	อัพพุทะ นิรัพพุทะ อพัพพะ อฏฏะ อหหะ กุมุทะ โสคันธิกะ อุปปลกะ ปุณฑรีกะ ปทุมะ 14. 15.

หมายเหตุ

1. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา พึงเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง พึงออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธบ้าง ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ ถ้าเธอไม่พึงบรรลุอรหัตตผลในปัจจุบันไซร้ เธอก็ก้าวล่วงความเป็นสหายเหล่าเทวดาผู้บริโภคอาหารคือคำข้าว (กพฬี การาหารภกฺข) เข้าถึงเหล่าเทวดาผู้มีกายสำเร็จด้วยใจ (มโนมย กาย) บางเหล่า ... *บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๒๑๔/๑๖๖.*

2. สารีบุตร! อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ละโอรัมภาคิยสังโยชน์ได้แล้ว เขาบรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนะในปัจจุบัน เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปรารถนาธรรมนั้น และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเหล่าเทวดาผู้เข้าถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนภพ เขาจุติจากชั้นนั้นแล้วย่อมเป็นอนาคามี ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้
สารีบุตร! บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังละโอรัมภาคิยสังโยชน์ไม่ได้ แต่บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนะในปัจจุบัน เขาย่อมชอบใจธรรมนั้น ปรารถนาธรรมนั้น และถึงความยินดีด้วยธรรมนั้น เขาดำรงอยู่ในธรรมนั้น น้อมใจไปในธรรมนั้น อยู่มากด้วยธรรมนั้น ไม่เสื่อมจากธรรมนั้น เมื่อทำกาละ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเหล่าเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพ เขาจุติจากภพนั้นแล้วย่อมเป็นอาคามี กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ ... *บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๒๑๖/๑๗๑.*
โปฏฐปาทะ! ความได้อัตตา ๓ เหล่านี้ คือ
๑. ความได้อัตตาที่หยาบ (โอฬาริก อตฺตปฏิลาภ) อัตตาที่มีรูปประกอบด้วยมหาภูต ๔ บริโภคอาหารคือคำข้าว (กวฬีการภกฺข)
๒. ความได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ (มโนมย อตฺตปฏิลาภ) คือ อัตตาที่มีรูปสำเร็จด้วยใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
๓. ความได้อัตตาชนิดไม่มีรูป (อรูป อตฺตปฏิลาภ) คือ อัตตาอันหารูปมิได้ สำเร็จด้วยสัญญา ...
บาลี สี. ที. ๙/๒๔๑/๓๐๒.

3. สัตว์พวกหนึ่งไม่มีสัญญา ไม่เสวยเวทนา เช่นพวกเทพเหล่าอสัญญีสัตว์ นี้เป็นสัตตาวาสที่ ๕ ... *บาลี ปา. ที. ๑๑/๓๓๐/๔๕๗.*
สัตตาวาสที่ ๕ ยังไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าอยู่ในเทวโลกชั้นใด แต่จากเทียบเคียงในหลายๆ พระสูตร มีโอกาสเป็นไปได้ในส่วนอภิฏ ซึ่งจะอยู่ระหว่างสัตตาวาสที่ ๔ กับ ๖ พอดีตามตารางที่แสดง ที่ไม่น่าจะเป็นเวหัปผละ และเทวดาเหล่าสุทธาวาส เพราะจากพระสูตรใน บาลี สี. ที. ๙/๓๘/๔๓. กล่าวไว้ว่า มีเทวดาที่ชื่ออสัญญีสัตว์ เทวดาเหล่านั้น ย่อมจุติจากชั้นนั้น เพราะความเกิดขึ้นแห่งสัญญา

4. รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณอันใด มีอยู่ในธรรมนั้นบุคคลนั้นพิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นของทนได้ยาก เป็นของเบียดเบียน เป็นของไม่เชื่อฟัง เป็นของต้องทำลายไป เป็นของว่างเปล่า เป็นของไม่ใช่ตน บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสุทธาวาส ... *บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๗๔/๑๒๔.*
อีกสูตรหนึ่ง มีพุทธวจนที่ตรัสเหมือนกับข้างต้น แต่มีแตกต่างกันในช่วงท้ายไว้ว่า
รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณอันใด มีอยู่ในธรรมนั้น บุคคลนั้นพิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นของทนได้ยาก เป็นของเบียดเบียน เป็นของไม่เชื่อฟัง เป็นของต้องทำลายไป เป็นของว่างเปล่า เป็นของไม่ใช่ตน
เธอดำรงจิตด้วยธรรมเหล่านั้น แล้วจึงน้อมจิตไปสู่อมตธาตุ ด้วยการกำหนดว่า "นั่นสงบระงับ นั่นประณีต นั่นคือธรรมชาติเป็นที่สงบระงับแห่งสังขารทั้งปวง เป็นที่สลัดคืนซึ่งอุปธิทั้งปวง เป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา เป็นความจางคลาย เป็นความดับ เป็นนิพพาน" ดังนี้
เธอดำรงอยู่ในธรรมนั้น ย่อมถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ ถ้าไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ ก็เป็นโอปปาติกะ ผู้ปรินิพพานในภพนั้น มีการไม่เวียนกลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชน์มีในเบื้องต่ำห้าประการ และเพราะอำนาจแห่ง ธัมมราคะ ธัมมนันทิ นั้นๆ นั่นเอง (เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทิยา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สํโยชนานํ ปริกฺขยา) ... *บาลี นวก. อํ. ๒๓/๔๓๔/๒๔๐.*
ส่วนการเจริญสมาธิขั้นอรูปสัญญีอีก ๓ คือ อากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ ก็ได้ตรัสไว้เหมือนกันกับกรณีของรูปสัญญา แต่ให้พิจารณาเห็นธรรมทั้ง ๔ คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค ...

5. ปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นนั้นตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมเข้าถึงนรกบ้าง กำเนิดเดรัจฉานบ้าง เปรตวิสัยบ้าง
ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นนั้นตราบเท่าตลอดอายุ ยังประมาณอายุของเทวดาเหล่านั้นให้สิ้นไปแล้ว ย่อมปรินิพพานในภพนั้นเอง
นี้เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกันระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้มิได้สดับ ... *บาลี ติก. อํ. ๒๐/๓๔๐/๕๕๖., บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๖๘,๑๗๒/๑๒๓,๑๒๕.*

5. ภิกษุ! กัปหนึ่งนานแล มิใช่ง่ายที่จะนับกัปนั้นว่าเท่านี้ปี เท่านี้ ๑๐๐ ปี เท่านี้ ๑,๐๐๐ ปี หรือว่าเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี ...
ภิกษุ! เหมือนอย่างว่า ภูเขาหินลูกใหญ่ยาวโยชน์หนึ่ง กว้างโยชน์หนึ่ง สูงโยชน์หนึ่ง ไม่มีช่อง ไม่มีโพรง เป็นแท่งทึบ บุรุษพึงเอาผ้าแคว้นกาสีมาแล้ว ปัดภูเขานั้น ๑๐๐ ปีต่อครั้ง ภูเขาหินลูกใหญ่นั้นพึงถึงการหมดไปสิ้นไปเพราะความพยายามนี้ยังเร็วกว่าแล ส่วนกัปหนึ่งนั้นยังไม่ถึงการหมดไปสิ้นไป ... *บาลี นิทาน. สํ. ๑๖/๒๑๕/๔๒๙.*

6. มหาลี! ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้เพียงอีกครั้งเดียว จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เพราะสัญโยชน์ ๓ หมดสิ้นไป และเพราะราคะ โทสะ โมหะ เบาบางไป ... *บาลี สี. ที. ๙/๑๙๙/๒๕๑.*
พราหมณ์! กามคุณ ๕ อย่างเหล่านี้ ในอริยวินัยเรียกกันว่าโลก ... *บาลี นวก. อํ. ๒๓/๔๔๔/๒๔๒.*

7. *ในกรณี วิญญาณฐิติที่ ๑ และสัตตาวาสที่ ๑ จาก บาลี มหา. ที. ๑๐/๘๑/๖๕. และ บาลี สตฺตก. อํ. ๒๓/๔๑๓/๒๒๘. มีพุทธวจนกล่าวไว้ว่าเป็นส่วนของมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาบางพวก และวินิบาตบางพวก ซึ่งในส่วนของเทวดานั้นยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นเทวดาพวกใด*
จากข้อมูลพุทธวจนที่พบในปัจจุบัน พบว่า นอกจากมนุษย์แล้ว ยังมีวินิบาตบางพวก ที่จัดเป็นวิญญาณฐิติที่ ๑ และสัตตาวาสที่ ๑ แต่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าคือคติใด ทราบแต่เพียงว่าเป็นคติที่ต่ำกว่าพรหมมนุษย์

8. บิดาของดิฉันชื่อปุราณะ เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล งดเว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านกระทำกาละแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าเป็นสกทาคามีบุคคลเข้าถึงหมู่เทวดาชั้นดุสิต บุรุษชื่ออิสิทัตตะผู้เป็นที่รักของบิดาของดิฉัน เป็นผู้ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ (แต่) ยินดีด้วยภรรยาของตน แม้เขากระทำกาละแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคลเข้าถึงหมู่เทวดาชั้นดุสิต ... ท่านพระอานนท์กล่าวว่า น้องหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้อย่างนั้นแล *บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๓๘๔/๓๑๕.*

9. สมัยใด อริยสาวกทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ สมัยนั้น อริยสาวกเปรียบเหมือนปาริฉัตตกพฤกษ์ของเทวดาชั้นดาวดึงส์บานเต็มที่ สมัยนั้น ภุมมเทวดา (ภุมฺม เทวา) ย่อมประกาศให้ได้ยินว่า ท่านรูปนี้มีชื่ออย่างนี้ เป็นสัทธิวิหาริกของท่านชื่อนี้ ออกจากบ้านหรือนิคมชื่อโน้น บวชเป็นบรรพชิตกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เทวดาชั้นจาตุมหาราชฟังเสียงแห่งภุมมเทวดา ... เทวดาชั้นดาวดึงส์ ... เทวดาชั้นยามา ... เทวดาชั้นดุสิต ... เทวดาชั้นนิมมานรตี ... เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี ... เทวดาชั้นพรหมฟังเสียงแห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดีแล้ว ย่อมประกาศให้ได้ยินว่า ท่านรูปนี้มีชื่ออย่างนี้ เป็นสัทธิวิหาริกของท่านผู้มีชื่อนี้ ออกจากบ้านหรือนิคมชื่อโน้น บวชเป็นบรรพชิต กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ โดยเหตุนี้ เสียงก็ระบือไปตลอดพรหมโลกชั่วขณะนั้นชั่วครู่นั้น อานุภาพของพระขีณาสพเป็นดังนี้ ... *บาลี สตฺตก. อํ. ๒๓/๑๑๘/๖๖.*

10. ภิกษุทั้งหลาย! พวกเทวดาชื่อว่าขิฑฑาปโทสิกะมีอยู่ พวกนั้นพากันหมกมุ่นอยู่แต่ในความรื่นรมย์คือการสรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา เมื่อพวกนั้นพากันหมกมุ่นอยู่แต่ในความรื่นรมย์ คือ การสรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา สติก็ย่อมหลงลืม เพราะสติหลงลืม จึงพากันจุติจากชั้นนั้น ... *บาลี สี. ที. ๙/๒๕/๓๒.*

11. ภิกษุทั้งหลาย! พวกเทวดาชื่อว่ามโนปโทสิกะมีอยู่ พวกนั้นมักเพ่งโทษกันและกันเกินควร เมื่อมัวเพ่งโทษกันเกินควร ย่อมคิดมุ่งร้ายกันและกัน เมื่อต่างคิดมุ่งร้ายกันและกัน จึงลำบากกายลำบากใจ และพากันจุติจากชั้นนั้น ... *บาลี สี. ที. ๙/๒๖/๓๓.*

12. พวกเจ้าเป็นนาค มีความไม่งอกงามในธรรมวินัยนี้เป็นธรรมดา ไปเถิดเจ้านาค จงไปรักษาอุโบสถในวันที่ ๑๔ ที่ ๑๕ และที่ ๘ แห่งปักษ์ นั้นแหละ ด้วยวิธีนี้ เจ้าจักพ้นจากกำเนิดนาค และจักกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เร็วพลัน.
ภิกษุทั้งหลาย! อนุปสัมบัน คือ สัตว์เดรัจฉาน ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย ... *บาลี มหา. วิ. ๔/๑๓๕/๑๒๗.*

13. ครุฑที่เป็นอัณฑชะ ย่อมนำนาคที่เป็นอัณฑชะไปได้ นำนาคที่เป็นชลาพุชะ สังเสทชะ และโอปปาติกะไปไม่ได้.
ครุฑที่เป็นชลาพุชะ ย่อมนำนาคที่เป็นอัณฑชะ และชลาพุชะไปได้ นำนาคที่เป็นสังเสทชะ โอปปาติกะไปไม่ได้.
ครุฑที่เป็นสังเสทชะ ย่อมนำนาคที่เป็นอัณฑชะ ชลาพุชะ และสังเสทชะไปได้ นำนาคที่เป็นโอปปาติกะไปไม่ได้.
ครุฑที่เป็นโอปปาติกะ ย่อมนำนาคที่เป็นอัณฑชะ ชลาพุชะ สังเสทชะ และโอปปาติกะไปได้ ...
บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๓๐๕/๕๓๒.

14. *จากการรวบรวมข้อมูลพุทธวจนที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันยังไม่พบข้อมูลที่แสดงถึงการเชื่อมโยงและลำดับในการจัดเรียงความสูงต่ำของนรกแต่ละกลุ่ม*

15. ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนเกวียนที่บรรทุกงาของชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ขารี บุรุษพึงเก็บงาขึ้นจากเกวียนนั้น โดยล่วงร้อยปีๆ ต่อเมล็ดหนึ่งๆ.
ภิกษุทั้งหลาย! เกวียนที่บรรทุกงาของชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ขารีนั้น จะพึงถึงความสิ้นไปหมดไปโดยลำดับนี้ยังเร็วเสียกว่า ส่วน ๑ อัพพุทนรก ยังไม่พึงถึงความสิ้นไปหมดไปได้เลย.
ภิกษุทั้งหลาย!

๒๐ อัพพุทนรก เป็น ๑ นิรัพพุทนรก	๒๐ นิรัพพุทนรก เป็น ๑ อพัพพนรก
๒๐ อพัพพนรก เป็น ๑ อฏฏนรก	๒๐ อฏฏนรก เป็น ๑ อหหนรก
๒๐ อหหนรก เป็น ๑ กุมุทนรก	๒๐ กุมุทนรก เป็น ๑ โสคันธิกนรก
๒๐ โสคันธิกนรก เป็น ๑ อุปปลกนรก	๒๐ อุปปลกนรก เป็น ๑ ปุณฑรีกนรก
๒๐ ปุณฑรีกนรก เป็น ๑ ปทุมนรก	

บาลี ทสก. อํ. ๑๕/๒๒๒/๒๐๔.

การจัดกลุ่มของภพที่ยังไม่ได้ข้อสรุป เช่น อสุรกายา และ ยักษ์ เป็นต้น

จากข้อมูลพุทธวจนที่พบในปัจจุบันยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับอสูรว่าอยู่ในภพใดในกามภพ โดยมีข้อมูลที่ต้องค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับอสูรดังนี้

๑.๑ อสูร นาค คนธรรพ์ อาศัยอยู่ในสมุทร *บาลี จุลล. วิ. ๗/๒๙๒/๔๖๔.*
๑.๒ เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ ทะเลาะวิวาทกัน *บาลี มหา. ที. ๑๐/๓๓๐/๒๔๕.*
๑.๓ ท้าวสักกะ มีอสุรกัญญา นามว่า สุชา เป็นปชาบดี (มีอสูรหญิงชื่อ สุชา เป็นมเหสี) *บาลี สตฺตก. สํ. ๑๕/๓๒๕/๙๑๓.*
๑.๔ มนุษย์ที่เกื้อกูลแก่มารดา-บิดา เกื้อกูลแก่สมณะพราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ในสกุล อธิษฐานอุโบสถ ปฏิบัติทำบุญมีอยู่มาก เพราะเหตุนั้น ทิพยกายย่อมบริบูรณ์ อสุรกายย่อมเสื่อมไป *บาลี ติก. อํ. ๒๐/๑๘๑/๔๗๖.*
๑.๕ เทวดาเคยรบกับอสูร ถ้าอสูรรบชนะ พึงจองจำท้าวสักกะผู้เป็นจอมเทวดานั้นด้วยเครื่องจองจำ ๕ ประการ แล้วนำมายังอสูรบุรี ถ้าเทวดารบชนะพึงจองจำท้าวเวปจิตติจอมอสูร ด้วยเครื่องจองจำ ๕ ประการ แล้วนำมายังเทวสภาชื่อสุธรรมา *บาลี สฬา. สํ. ๑๘/๒๕๐/๓๕๖.*
๑.๖ การประชุมกันของเทวดาทั้ง ๑๐ โลกธาตุ เพื่อเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ก็มีการกล่าวถึงการมาของพวกอสูรทั้งหลาย *บาลี มหา. ที. ๑๐/๒๔๔/๒๔๐.*
๑.๗ เวปจิตติจอมอสูร *บาลี สคาถ. สํ. ๑๕/๓๑๒/๘๖๘.* สมพรจอมอสูร *บาลี สคาถ. สํ. ๑๕/๓๓๒/๙๐๐.*
อสุรินทราหู *บาลี จตุกฺก. อํ.๒๑/๖๒/๑๕.* ปหาราทะจอมอสูร *บาลี อฏฺฐก. อํ. ๒๓/๒๐๐/๑๐๙.*
๑.๘ เหล่าอสูรชื่อกาลกัญชิกา ซึ่งเลวกว่าอสุรกายทั้งปวง *บาลี ปา. ที. ๑๑/๔/๖.*
๑.๙ ท้าวสักกะจอมเทวดา ได้ตรัสกะท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า ในเทวโลกนี้ ท้าวเวปจิตติเป็นเทพมาก่อน *บาลี สคาถ. สํ. ๑๕/๓๒๖/๘๘๗.*
หมายเหตุ : ข้อมูลข้างต้นได้ถอดข้อความบางส่วนจากพุทธวจนในไตรปิฎกเพื่อให้สามารถเทียบเคียงสืบค้นต่อไปได้

๏ การจัดกลุ่มของภพที่ยังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การเทียบเคียงต่อไป ดังนี้
๒.๑ อบาย ทุคติ วินิบาต นรก *บาลี มู. ม. ๑๒/๑๔๙/๑๗๐.*
๒.๒ นรก กำเนิดเดรัจฉาน เปรตวิสัย มนุษย์ เทวดา *บาลี มู. ม. ๑๒/๑๔๗/๑๗๐.*
๒.๓ นรก กำเนิดเดรัจฉาน เปรตวิสัย ทุคติใดๆ แม้อื่นอีก *บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๙๘/๑๖๕.*
๒.๔ เทวดา มนุษย์ สุคติใดๆ แม้อื่นอีก *บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๙๘/๑๖๕.*
๒.๕ เทวดา คนธรรพ์ ยักษ์ ภูต มนุษย์ *บาลี มหา. ที. ๑๐/๖๗/๕๘.*

๏ การจัดกลุ่มของภพที่ยังไม่ได้ข้อสรุป โดยเทียบเคียงคำสำคัญ

ข้อมูลจากพุทธวจน การจัดกลุ่มของภพที่ยังไม่ได้ข้อสรุป (เช่น อสุรกายา และ ยักษ์ เป็นต้น)

					คนธรรพ์ นาค อสูร			๑.๑
					คนธรรพ์ นาค อสูร	มนุษย์	เทวดา	๑.๒
นรก	วินิบาต		ทุคติ	อบาย				๒.๑
นรก	กำเนิดเดรัจฉาน	เปรตวิสัย				มนุษย์	เทวดา	๒.๒
นรก	กำเนิดเดรัจฉาน	เปรตวิสัย	ทุคติใดๆ					๒.๓
					สุคติใดๆ	มนุษย์	เทวดา	๒.๔
					คนธรรพ์ ยักษ์ ภูต	มนุษย์	เทวดา	๒.๕

ความหมายของสี และการเน้นความสำคัญของข้อความ

ความหมายของสี (เพื่อประโยชน์ในการจัดระเบียบข้อมูล)

- อสังขตลักษณะ
- สังขตลักษณะ
- ภพ ๓ / การเปรียบเทียบภพ กับ: วิญญาณฐิติ, สัตตาวาส, การเจริญสมาธิ, การเจริญพรหมวิหาร, การเจริญฌานและเห็นเกิด-ดับ, การเจริญพรหมวิหารและเห็นเกิด-ดับ, การเจริญสมาธิทุกระดับและเห็นเกิด-ดับ, อายุในภพนั้น (แยกสีตาม อรูปภพ / รูปภพ / กามภพ)
- ข้อมูล
- ยังไม่พบข้อมูล
- พระสูตรอ้างอิง
- ข้อมูลนำเสนอในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน หรือชัดเจนไปแล้วบางส่วน
- หัวข้อ
- หมายเหตุ หรือรายละเอียดเพิ่มเติม
- รายละเอียดเพิ่มเติมของภพใดภพหนึ่งอย่างจำเพาะเจาะจง
- รายละเอียดเพิ่มเติม แสดงลักษณะช่วงชั้น หรือกลุ่มของภพนั้นๆ
- ข้อมูลนำเสนอในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน หรือชัดเจนไปแล้วในบางส่วน

การเน้นความสำคัญของข้อความ

ความสำคัญระดับที่ ๑
ได้แก่ พุทธวจน หรือคำกล่าวที่พระพุทธเจ้ารับรอง หรือคำกล่าวของบุคคลอื่นที่ยกพุทธวจน ขึ้นกล่าว

ความสำคัญระดับที่ ๒
ได้แก่ คำบรรยาย, คำประกอบอื่นๆ หรือคำกล่าวของสาวกที่ไม่ใช่พุทธวจน

ข้อมูลเพิ่มเติม

ตถาคตภาษิต...ภพภูมิ...ตถาคตภาษิต ที่ระลึกเนื่องในงาน
รัก ศรัทธา ตถาคต - ประชุมธรรมะนานาชาติ ครั้งที่ ๓
Be Buddhawajana World - International Dhamma Conference 2015
โดยความร่วมมือกันของ ๔ องค์กรหลัก คือ
- องค์การคณะทำงานร่วมการปฏิบัติงานพัฒนาหมู่บ้านชนบท สนองแนวพระราชดำริ (คพร.)
- วัดนาป่าพง
- Maha Bodhi Society of India (MBSI)
- International Buddhist Council of Bodhgaya, India (IBC)

ณ ฮอลล์ ๙ อิมแพ็ค ฟอรั่ม เมืองทองธานี
วันศุกร์ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๘

ผู้ศึกษา สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก
tipitaka etipitaka.com
พุทธวจน หมวดธรรม เปิดธรรมที่ถูกปิด
ภพภูมิ
Website: http://watnapp.com

ข้อมูลธรรมนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้ ในการจะจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ขออนุญาต เป็นลายลักษณ์อักษรและปรึกษาด้านข้อมูล ในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด ติดต่อได้ที่
พุทธวจนภิกขุดีกฤทธิ์มูลนิธิ โทร. 09 2526 1236
ตัวแทนคณะศิษย์ คุณสัทธิญา คุ้มขนะ โทร. 09 2526 1236
มูลนิธิพุทธโฆษณ์ โทร. 08 2222 5790 - 94
ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน โดยพระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตถิผโล ได้ที่
Facebook : Buddhawajana Real | YouTube : Buddhawajana Real
Instagram : Buddhawajana Real
www.watnapp.com | media.watnapahpong.org | www.buddhakos.org
คลื่น ส.ว.พ. FM 91.0 MHz ทุกวันพระ ช่วงบ่าย
ร่วมสนับสนุนการเผยแผ่พุทธวจนได้ที่ ธนาคาร : ไทยพาณิชย์ แจ้งเจตนาจาคะเพื่อนำกราบเรียนพระอาจารย์คึกฤทธิ์ได้ที่ ชื่อบัญชี : วัดนาป่าพง เลขที่บัญชี : 318-2-46175-6 พี่ตา ตัวแทนคณะศิษย์ 092-526-1236

ปรับปรุงข้อมูลมาแล้ว ๒๙ ครั้ง ปรับปรุงข้อมูลล่าสุด ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒ / ปรับปรุงข้อมูลด้านประสานการติดต่อ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๕